

UPPSALA
UNIVERSITET

Juridiska fakultetsnämnden

Box 256
SE-751 05 Uppsala

REMISSYTTRANDE

1 (4)

2016-10-20

JURFAK 2016/64

Justitiedepartementet

Remiss av EU-kommissionens förslag till modernisering av EU:s upphovsrättsreglering
(Ju2016/06404/L3)

Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet har genom remiss anmodats att yttra sig i rubricerat ärende. Fakultetsnämnden får härmed lämna följande synpunkter.

Sammanfattningsvis rör EU-kommissionens förslag:

1. Bättre utbud och tillgång till innehåll på internet och över gränserna;
2. Förbättrade regler om upphovsrätt för utbildning, forskning, kulturarv och integration av personer med funktionsnedsättningar; och
3. En mer rättvis och hållbar marknad för upphovsmän, den kreativa sektorn och press.

I Juridiska fakultetens yttrande ligger fokus på punkt 2 och frågan om upphovsrättsliga aspekter för utbildning och forskning i artiklarna 1-3 i direktivförslag COM(2016)593 final, 2016/0280 (COD). Att reformera det upphovsrättsliga systemet på EU-nivå är en komplex process, men likaväl görlig och fakulteten tillstyrker förslaget i stort även om övriga bestämmelser i de två direktiven jämte de två förordningarna inte närmare analyserats.

Universitet och högskolor spelar en central roll i svensk utbildning och forskning. Det är en samhällssektor som producerar en stor mängd undervisnings- och forskningsmaterial samt forskningsresultat. Det är material och resultat som många gånger kan vara föremål för upphovsrätt. Det kan vara upphovsrättsliga verk som läromedel, undervisningsmaterial och datorprogram. Det kan röra sig om sammanställningar av t.ex. biologiskt material. Samtidigt används i universitetets och högskolans verksamhet stora mängder upphovsrättsligt skyddat material som skapas av tredje man.

Juridiska fakultetens utgångspunkt beträffande utbildning och forskning är att upphovsrätten i förhållande till den akademiska friheten ska balanseras, särskilt i förhållande till vikten för akademien att publicera sig jämte ge en utbildning byggd på en akademisk grund. Vidare behövs inom akademien ett system som både gynnar samhället i stort som individers, främst forskares och studenter, möjlighet att både använda och skapa nytt innehåll inom både forskningen och utbildningen. Samtidigt ska de upphovsrättsliga grundvalarna respekteras, alltså upphovsmannens ekonomiska och ideella intressen.

I **artikel 2.1** jämte **punkten 11** i ingressen till direktivförslaget definieras begreppet "research organisation". Begreppet är brett. I Sverige är majoriteten av universiteten och högskolorna statliga. Det finns också enskilda, det vill säga icke-statliga. Juridiska fakultetens bedömning är att direktivförslaget begrepp täcker in såväl statliga universitet som de flesta icke-statliga universiteten och högskolorna. Även för det fall exempelvis forskningsverksamhet bedrivs vid t.ex. gymnasie- och grundskolor, är fakultetens bedömning att dessa omfattas. Men även om begreppet i direktivförslaget får uppfattas vara vidsträckt, kan gränsdragningsproblem uppkomma - inte minst för de icke-statliga universiteten och högskolorna som har ett vinstsyfte. Det är enligt fakultetens mening också oklart vad som gäller vid samarbeten mellan privata och offentliga aktörer och tillämpligheten för de föreslagna inskränkningarna i artiklarna 2-3. Nuförtiden kommer de största anslagen just från andra finansiärer än staten. Dessa anslag kan vara villkorade både beträffande "open access" och kommersiellt nyttjande av resultaten.

Den föreslagna **artikeln 3** rör datamining, alltså ett komparativ automatiserat verktyg för analys av data. Datamining innebär att man genom analys av existerande information få fram ny information enligt förslaget artikel 2.1. Data i sig är inte alltid skyddat av upphovsrätten, men kan vara det om t.ex. böcker eller filmer analyseras. Enligt förslaget får reproduktion av data från en databas som kommit till efter datamining göras för forskningssyften, men inte för användning i undervisningen. I stort stödjer Juridiska fakulteten förslaget och att en inskränkingsbestämmelse förs in i 2 kap lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL), men har följande synpunkter.

Juridiska fakultetens uppfattning är att data som fås fram genom datamining också bör kunna användas i undervisningen. Just forskning och undervisning ligger nära varandra och det är inte ovanligt att forskningsresultat jämte dess underliggande data används i undervisningen.

Vidare framgår av förslaget inte vad som gäller för det fall data i analysprocessen behöver bearbetas. För analysprocessen kan data behöva transformeras eftersom olika kodningar har använts, t.ex. word- och pdf-filer som behöver omarbetas till samma format så man kan arbeta med den. Det kan i vissa fall behövas stora bearbetningar. Enligt direktiv 96/9/EC är vissa bearbetningar tillåtna medan frågan inte är reglerad i direktiv 2001/29/EC. I direktiv 96/9/EC finns emellertid inget reglerat beträffande "transformering" av data och därför bör det förtydligas att sådan hantering inte ska hindra användningen av data vid datamining.

Inom akademien gäller att också att forskningsdata ska kunna utvärderas av utomstående (tredje man) för att säkerställa forskningsresultatens riktighet. Enligt förslaget ska emellertid data raderas efter användning. Inte kan heller data som kommit till med stöd av datamining användas i nya forskningspro-

jekt, vilket av Juridiska fakulteten uppfattas som ett resursslöseri. Fakulteten uppfattning är därför att en inskränkning även ska omfatta användning av data som kommit till efter datamining för kontroll av forskningsresultat jämte i nya forskningsprojekt.

I **artikel 4** föreslås en inskränkingsbestämmelse beträffande användning av upphovsrättsligt skyddade verk i digitala miljöer inom undervisningen. Direktivbestämmelsen rör digital användning jämte reproduktion av alla slags upphovsrättsliga verk om det sker för illustration och inte i kommersiellt syfte. Det ska röra sig om nödvändig användning som inte får hindra upphovsmannens normala exploatering av verket (enligt tre-steg-testet).

En sådan inskränkning finns inte i svensk upphovsrättslagstiftning, utan det har avtalsreglerats med stöd av bestämmelser i 3 a kap. URL. På undervisningsområdet gäller bl.a. ett särskilt *kopieringsavtal*, som tillåter ett visst användande av andras upphovsrättsliga verk i undervisningen. Det har ingåtts mellan *Bonus Copyright* och företrädare för universitet och högskolor, gymnasie- och grundskolor m.fl.

Kopieringsavtalet är begränsat och rör i princip endast text jämte bild (t.ex. från böcker, dagstidningar, veckotidningar och tidskrifter), men inte *film* och andra rörliga bilder eller ljud. För sådana verk behövs särskilda avtal. För lärosätenas användning av dataspel, film, radio- eller TV-program, m.m. i undervisningen finns det däremot inte något samordnat licensieringssystem, så som det finns för text och bild. Det är lärosätets ansvar att avtala med olika upphovsrättsorganisationer, som t.ex. Copyswede, Swedish Film, Teaterförbundet, Dramatikerförbundet och STIM. Vidare är kopieringsrätten enligt avtalet begränsat till i princip högst 15 procent av ett antal sidor, men maximalt 15 sidor ur en bok, tidning, häfte m.m., vilket kan vara mindre än den föreslagna direktivbestämmelsen som bygger på kriteriet "nödvändig" användning.

Juridiska fakultetens uppfattning är att en inskränkning om användning av *alla* slags upphovsrättsligt skyddade verk i undervisningen ska införas i URL. Det är däremot av vikt att inskränkningen kombineras med en skälig ersättningsrätt för lärosätenas användning av upphovsrättsligt skyddade verk, vilket kan lösas inom befintligt avtalssystem med stöd av bestämmelserna i 3 a kap URL.

Juridiska fakultetens uppfattning är vidare att en svensk inskränkning ska vara *teknikneutral*. Den föreslagna inskränkningen rör endast digital användning, vilket är naturligt eftersom direktivförslaget rör den digitala marknaden, men innebär för svensk del att en motsvarande inskränkingsbestämmelse skulle innebära att en lärare inte dela ut papperskopior. Det skulle alltså inte finnas ett lagligt stöd att använda i utskrivna bilder i exempelvis en tentamen, övningsexempel eller kurskompendier som delas ut till studenterna. Även om detta kan ske med stöd av avtal, som t.ex. gällande kopierings-

avtal, bör för svensk del en inskränkning vidgas till att också omfatta papperskopior som är nödvändiga för undervisningen (t.ex. en ppt-presentation eller tidningsartikel). Det finns inga tunga skäl för att ha olika lösningar för pappershantering och digital hantering av upphovsrättsligt skyddade verk i undervisningen.

För det fall ingen generell inskränkingsbestämmelse införs i URL, bör i vart fall 14 § URL ändras så att det framgår att sådana inspelningar får tillgängliggöras på kurswebben, lärplattformar och dyl. Med stöd av 21 § URL får studenter framföra verk i undervisningen. Det är vidare enligt 14 § URL tillåtet för studenter och elever att *spela in sina egna framföranden* av verk med såväl ljud- som bildupptagningar. Det är alltså från ett upphovsrättsligt perspektiv tillåtet att spela in studenter när de framför en teaterpjäs, spelar musik m.m. Inspelningen får användas enbart för undervisningsändamål enligt 14 § URL. Som 14 § URL är utformad idag får däremot varken studenterna eller lärosätet göra inspelningen tillgänglig på kurswebben, lärplattformen eller att den strömmas.

Förslag till yttrande i detta ärende har upprättats av docent Sanna Wolk. Yttrandet har på delegation avgivits av Juridiska fakultetens dekanus, professor Mattias Dahlberg.

Mattias Dahlberg